

GORENJEC

Političen in gospodarski list.

Stane za Kranj z dostavljanjem na dom 4 K, po pošti za celo leto 4 K, za pol leta 2 K, za Nemčijo 4 marke, za Ameriko 2 dolarja. Posamezne številke po 10 vin. — Na naročbe brez naročnine se ne ozira. — Uredništvo in upravnništvo je v hiši številke 173. — Izdajatelj: Tiskovno društvo v Kranju. — Odgovorni urednik: Lavoslav Novak — Rokopisi naj se ne pošiljajo prepozno.

Izhaja vsak petek

: ob petih zvečer :

Inserati se računajo za celo stran 50 K, za pol strani 30 K, za četrt strani 20 K. Inserati se plačujejo naprej. Za manjša oznanila se plačuje za pet-vesto 10 vin., če se tiska enkrat, za večkrat znatno popust. — Upravnništvo naj se blagovolijo pošiljati naročnina, reklamacije, oznanila, sploh vse upravne zadeve, uredništvu pa dopisi in novice. — Dopisi naj se izvolijo frankirati. — Rokopisi se ne vračajo.

Sumljiva znamenja.

Slovenci smo obdani od hudih narodnih nasprotnikov. Nemec in Lah vlečeta vsak za svoj konec vrvice, ki sta jo vrgla okolu vratu ubogemu Slovincu, kateremu bi rada vzela sapo. Bogati Slovenci nismo, visokih šol nimamo, industrije in večje trgovine ne, morja ne. Vsaj to, kar imamo od pradedov, z znojem pognjeno in še precej lepo in rodovitno zemljo, bi pa le še mogli obdržati zase in potomce, ako bi jo skupno branili pred sovražniki. Tudi naš lepi jezik bi se ohranil, ko bi zjedini moči in bi jih ne tratili za to, kar škoduje narodu in jeziku.

Gotovo se tudi od strani pristašev S. L. S. v narodnem oziru napravi kakšno napako, ali najhujši narodni škodljivci so liberalci. Ti so grobokopi našega naroda, ker za bedasto naprednost ali liberalnost žrtvujejo narodnost. Ne bomo v misel jemali, da so ti narodnjaki postali napredni prav tačas, ko so sklenili zvezo z Nemci proti večini slovenskega ljudstva. Ne omenjamo, da imajo tudi zdaj še vedno skomine po tej zvezi. Podamo naj danes le iz najnovejšega časa par dokazov, ki nam živo slikata narodno propalost te klike.

Družba sv. Cirila in Metoda je nekdanja mnogih skupščinah pela slavo „Narodni šoli“ pri Velikovcu na Koroškem. Odkar je pa ta družba postala liberalna, ji je začela ona šola predsedati, ker ondi podučujejo šolske sestre, ne pa agitatorčki za liberalizem. Lani se je družba velikovške šole otrsela in jo izročila „Slov. Straži“. Šola je izvrstna in ima lepe narodne uspehe, ali liberalci jo črtijo, češ da je klerikalna, kajti ondi uče nune. „Slov. Straža“ namerava letos 4. in 5. julija prirediti v Ljubljani cvetlični dan za „Narodno šolo“ v Velikovcu in tudi nekaj Korošcev bo prišlo na slavnost v Ljubljano. To je pa v očeh liberalcev zločin. Liberalni listi so brž začeli kričati: „Po kaj v Ljubljano? Velikovška šola je klerikalna in zato ne vlada v nji pravi narodni

duh. Klerikalci naj to klostersko šolo vzdržujejo sami, brez Ljubljane, ki je liberalna. Takozvane slovenske šole na Koroškem so vendar klosterske šole (te dve besedi sta debelo tiskani, ker se hoče povdariti zaničevanje kloštrov), so zavodi za poklerikaljenje slovenske mladine in to je pač samo klerikalni namen.“ — Na tako nizko stališče se postavljajo v svojih časnikih liberalci, ki so imeli res pri koroških šolah, dokler so jih pomagali vzdrževati, le liberalni namen. Dokler naši liberalci še niso kazali svojih naprednih rožičkov, ampak so se poganjali le za narodnost, so se široki koroški klobovi večkrat videli na slavnostih v ljubljanskem „Narodnem Domu“ in vse jih je navdušeno pozdravljalo. Sedaj se pa od Korošcev zahteva, da bi se odpovedali tisti veri, ki se omenja v napisu na starem prestolu Gosposvetkega polja, potem bi šele smeli živeti in stopiti v Ljubljano. To je lopovstvo! Tega pošten človek ne more odobravati. Korošci naj žive, četudi ohranijo veró svojih očetov. Prav zato, ker so ohranili nekaj lepega, nekaj narodnega, jim bo katoliška in narodna Kranjska ob njihovem obisku prav iz srca klicala: Živijo!

Jednako posurovelost in preziranje narodnega čuvstva razodeva tudi drugi slučaj. Liberalci mislijo, da vsak notar mora biti liberalci. Podlo gonjo so tedaj naperili proti notarju Hafnerju, ki noče biti liberalci. Kjer le morejo, mu katero priložijo in po njem seveda vsi ti „breznarodni klerikalni stranki“, ki ima takega notarja v svoji sredi. Nedavno so izvolili, da notar Hafner v znanu stroškov in v slovenskih poročilih kot sodni komisar nemškutarita. „Slovenec“ je nato rekel, da prav tako nemškutarita notarja Hudovernik in Plantan in da so v uredništvu na razpolago opravilne številke s sodišča. Sedaj je pa skočil po koncu „Narod“. Nič ni pogrjal svojih pristašev in vprašal, če res nemškutarita, ampak se je le zjezil, da je „Slovenec“ govoril o dokazih. Začel je „Narod“ denuncirati in klicati policijo in sodnijo in višjo justično upravo na pomoč, ki naj dene pod ključ — citira vse na-

redbe in paragrafe, po katerih naj se to zgodi — tiste „Slovenčeve“ zaupnike, katerim so poljubno na razpolago vsi spisi pri sodiščih, in končuje z gnjusnim pozivom: „Ekscelenca Pitreich, tukaj imate priliko — pokazati svojo nadzornovalno moč in napraviti red.“

Pametnemu človeku tu zastaja sapa. Pri teh razmerah si upa „Narod“ še klicati na pomoč zoper Slovence isto „Ekscelenco“, ki nam pomaga delati krivice pri sodnijah v narodnem oziru. Kako naj imamo potem veljavo v višjih krogih!

To ni narodno. Ta počenjanja narodnih naprednjakov kažejo sumljiva znamenja kot posledice pasje stekline.

Zatiranje katoliške cerkve na Francoskem.

Francoski framasoni po načrtu delujejo na to, da bi uničili katoliško cerkev. Prav roparski so napravili s takozvanim proračunom za bogočastje. Ob času revolucije leta 1789. je država oropala cerkve in samostane njihovega imetja. Dala je pa pozneje zato odškodnino in napravila nekaj zaklad, kakršen je pri nas verski zaklad. Ta zaklad se je vedno manjšal, ker ga je država slabo upravljala in za druge namene uporabljala.

Po novih zakonih od leta 1905.—1908. je pa država tudi ta zaklad cerkvam ugrabila in proglasila, da naj katoličani sami skrbijo za cerkve, škofove, duhovne in semenišča. Konfiscirala je brez odškodnine vsa njihova posestva. Cerkev so trpele neizmerno škodo. Dovoljeno je sicer še v njih moliti, a vsa skrb za njih vzdrževanje imajo verniki sami. Mnogo zavodov in škofovskih poslopij se je pa vlada polastila in porabila v svoje, včasih še celo v nemoralne in protiverske namene. Verniki so morali začeti nabirati za vzdrževanje cerkva in duhovnikov posebne prispevke. Da pa framasoni pri ljudeh agitirajo proti nabiranju teh prispevkov, lahko razumemo, ako pomislimo, kaj

jinim peresom za širokim trakom, kako je zgrabil palico in odhajal. Slišala je še, kako so njegovi novi škornji škripali po stopnicah — ko je tudi njej potrkal njen zagovornik z zvezkom aktov na rame, pogledal jo skozi svoje zlate načelnike in ji mirno in prijateljsko rekel: „Še enkrat bode te morali, Reza, sem priti — potem pa bo gotovo že konec in Vi brez dvoma dobite pravdo.“

Te besede so jo tako potolažile in okrepčale, da je tudi ona vstala, fantka vzela na eno roko, dočim je z drugo dvignila na tleh stoječi košek in ponižno odšla iz dvorane.

Sodnik je v tem že odložil talar in baret (pokrivalo), oba odvetnika sta si z eno vžigalico prižgala smodki — in vsi trije so kot zadnji zapuščali dvorano. Zunaj pred sodnijo so si še stisnili roke in mirno, smehljaje se odhajali domov.

* * *

Proti domu je hitela tudi Rubeževa Reza. Več teh „domov“ je že imela. Samo v enem je bilo lepo in toplo, in ta je bil pri starših. Toda kakor hitro je bila šola prosta, morala je v službo. Celo vrsto služb na deželi je že imela. Najprej je pasla krave po gmajnah. Kakor prot je zrasla v tem zdravem zraku, tako da ji je po preteku leta našla mati že drugo, boljše službo. Služila je za malo deklo. Bila je desna roka debele, prijazne gospodinje. Pod njenim nadzorstvom je

PODLISTEK.

Iz ptičjega življenja.

(Iz češčine priredil V. Hybášek.)

3. Taščica.

„Pišite, prosim,“ obrnil se je gospod sodnik k zapisnikarju in je diktiral z jasnim, zvonkim glasom, trdim kakor jeklo: „Zaradi — vpoklicanja novih prič — preloži se današnja obravnava — na čas, — ki se bo strankama — naznanil pismeno.“

Pisar je hitro pisal konec stavka, sodnik je pa vstal in, ko si je začel odpenjati pri vratu svoj talar, se je malce priklonil obema advokatom in, ne da bi bil vsaj tja pogledal, je malomarno rekel: „Zdaj lahko greste — in pridite zopet, ko vas bomo poklicali.“ Te besede so veljale obema nasprotnima strankama, ki sta tu sedeli v sodni dvorani št. 3.

„Pa pojdemo, za danes smo opravili,“ sta silila še pravna zastopnika svoja klijenta (varovanca), ki sta tu sedela z očitnim namenom, ne se poprej ganiti, dokler se ne bo njihova zadeva odločila, končala . . .

Na hodniku sodišča je velika ura začela biti dvanajst. Po strehah tovarnen so se oglasile parne piščali in iz stolpov so zadoneli zvonovi, ki so naznanjali poldne.

Med vrati se je s ključem prikazal sodni sluga. Šele zdaj je spoznal obtoženi Karol Bradač, da se bo treba vzdigniti in oditi, in da se tudi danes ta zadeva ne bo končala in poravnala. Še enkrat — Bog vé, kolikokrat je bilo že — bo moral priti sem, prositi gospodarja dovoljenja, da bo smel najeti namesto sebe delavca, in izgubil bo zopet dan. Zaradi zapravljenega dne in izgubljene plače mu je bilo najbolj žal, da bo moral še priti.

Z očesom, polnim sovraštva, je pogledal po dvorani v drugi kot, kjer je še zdaj sedela „tožeča stranka“. Rubeževa Reza se je tam stiskala, objokana — trudna — in je za roko držala otroka, dve leti starega. K vsaki obravnavi ga je prinesla v sodno dvorano kot najbolj tehten dokaz svoje tožbe.

„Zakaj pa vlačite sem ubogo dete?“, kregal jo je sodnik. Reza mu je odkritosrčno odgovorila:

„Ker nimam nikogar, komur bi ga zaupala. Bojim se zanj“ — in pri tem je pogledala Bradača. Sodnik je razumel in je potem ni več grazil.

Modre oči otrokove je sedaj zadel hud pogled Bradača. Kakor bi se križala dva meča, tako so se srečale oči moža in otroka, a se v trenutku povesele. Le Reza je gledala dalje z žalostnim pogledom onega, ki ga je tožila. Videla je, kako fantovsko si je nataknil svoj mehki klobov s šo-

živčno-duševnega življenja in boleznim napadom, iz katerih se pozneje, dostikrat tudi brez posebnega zunanega povoda, razvije popolna duševna bolezen. Z dobrim svetom je osebam, ki hočejo stopiti v zakonsko zvezo, mogoče veliko koristiti, ne da bi se preveč omejila njih osebna prostost. Osebe, ki imajo božjastne napade, ki so očitno slaboumne in duševno bolne, ne bi smele sklepati zakonov, ker je nevarnost, da se njih položaj podeduje na otroke, zelo velika. Ponemok pa smatrajo ženitev celo za zdravilo takim osebam. Kolika zmeta! Njih zdravstveno stanje se bo v onem stanu rajši poslabšalo nego zboljšalo; ženske, ki so bile prej le lahko duševno bolne, v materinstvu dostikrat popolnoma zblazne.

2. Zloraba alkohola. Trajno nezmerno uživanje opojnih pijač škoduje z zastrupljenjem ne samo telesnemu, ampak tudi duševnemu zdravju. Pri mnogih osebah pa škoduje alkohol tudi v malih merah uživan, tako, da tudi takozvani zmerni pivci niso vselej brez nevarnosti. Vsi pivci so izpostavljeni nevarnosti, da ali nagnajo zblazne (blaznost pijancev) ali pa počasi na umu opešajo (izguba spomina, oslabljenje volje, razuma, spridenje značaja, počasi se pojavljajoča bejavost). Posebno usodepolno, pa še malo znano je dejstvo, da se pijančevanje in strast do pitja ne samo na otroke prenaša, ampak da se zarod še na drug način oškoduje. Ne redko so otroci pivcev telesno slabotni in duševno malo vredni; najbolj v nevarnosti so otroci staršev, ki so pijanci. Pri mnogih bebcih in umobolnih je edini vzrok njih trpljenja, ki se ga sploh ne more misliti, pitje staršev. Zato je pa lahko mogoče razširjanje duševnih bolezni zajezi. Vsakdo mora vedeti, kako škodljivo je trajno in nezmerno pitje roditeljev prihodnjemu naraščaju. Z vsemi sredstvi naj se pobija alkoholizem in zoper ženitve notoričnih nepopoljšljivih pivcev bi se moralo prav tako nastopiti, kakor pri božjastnikih in umobolnih. Takemu možu ne bi smel nikdo dati svoje hčere za ženo.

3. Enako strupeno kakor zloraba alkohola vpliva tudi telo okužujoča sifilis, najhujša izmed spolnih bolezni. Tudi vsled nje se gostokrat razvijejo bolezni živcev in možganov, ako ni bil bolnik temeljito ozdravljen in ako nezmerno in razuzdano živi ali je izpostavljen težkim naporom, telesnim ali duševnim. V danem slučaju to bolezen z gotovostjo spoznati more le zdravnik. Vsakdo, ki slutí, da je okužen, se mora takoj podvreči zdravniškemu zdravljenju in mora dolgo časa ostati v opazovanju. Pogubno je rabiti razna po časopisju priporočana tajna zdravila ali se morda zaupati raznim mazačem (zlasti pismeno).

Soprog, ki trpi vsled te bolezni neozdravljen, jo prenese lahko na svojo ženo in postavi tako v nevarnost zdravje otrok. Otroci takih staršev imajo po navadi le slabo življenjsko silo v sebi in se pojavijo pri njih pogosto telesne in duševne bolezni. Tudi takim ne bi kazalo drugače sklepati zakonov, kakor če zdravnik po trajnem opazovanju da dovoljenje.

V teh vrsticah navedeni vzroki igrajo pri postanku bolezni na umu najvažnejšo vlogo. Dolžnost vsakogar je, da se v svojem delokrogu zoper nje bori. Poleg tega se priporoča tudi pametno gojiti telesno in duševno zdravje, kakor uči zdravstvo. Zlasti naj se pazi na zmernost v pijači ali, kar je najbolje, popolno vzdržnost, pravilno razdelitev dnevnega dela, tako, da sledi delu vedno tudi primerni počitek, dovolj spanja, redna, vestno izvrševana dnevna opravila, dovolj gibanja pod milim nebom, nedeljski počitek.

Steckenpferd lilijno-mlečno milo

od Bergmann & Co., Tetschen ob Elbi

je čedalje bolj priljubljeno in razširjeno radi priznane vpliva proti pegam in dokazane nedosegljive vrednosti z ozirom na negovanje kože in telesne lepote. Tisoči priznanih pism. Mnogoštevilna odlikovanja! Pazite pri nakupu izrecno na znamko „Steckenpferd“ in na čeli naslov. Cena 80 vin. v lekarnah, drogerijah in parfumerijah itd. Istotako priporočila vredno je tudi Bergmanovo lilijno mazilo „Manera“ za ohranitev lepih in nežnih ženskih rok. Cena 70 v za tubo.

Zmožne solidne potnike

za prodajo poljedelskih strojev in motorjev se išče. Ponudbe pod „Maschine“ sprejme anončna ekspedicija Edward Braun, Dunaj I. Rotenturmstrasse 9.

Tam, kjer so se pokazala sumljiva znamenja duševne izpremembe, zlasti pri mladih ljudeh, naj se opušča vsako brezplodno prikrivanje, marveč naj se popraša za svet skušenega zdravnika. Po njegovih navodilih, zlasti pri izvolitvi poklica in s primernim ravnanjem, se more posrečiti, razvoj duševne bolezni preprečiti ali jo vsaj olajšati. Ako je po zdravnikovem nasvetu potrebno bolnika oddati v umobolnico, naj se ne zamuja pravega časa vsled krivih nazorov in predsodkov. Bolniki, ki se jih prepozno izroči oskrbovanju v zato namenjenih zavodih, so težko ozdravljivi.

Deželni odbor kranjski razpošilja to spomenico v smislu okrožnice, katero so prejele deželne uprave od zveze psihiatrov, s prošnjo, da bi vsi poklicani faktorji po možnosti v svojem delokrogu skušali ljudstvo poučiti o postanku duševnih bolezni.

Od deželnega odbora kranjskega.

V Ljubljani, dne 29. aprila 1914.

Za deželnega glavarja:
Dr. Zajc.

PISARNA

za urejevanje splošnih
gospodarskih zadev

J. Rozman, Kranj.

I. Denarni promet: Izposlovanje posojil v vseh oblikah. — Prevzem kapitalij in njih pupilarnovarno nalaganje. — Ranžiranje insolvent. — Eskont menic. — Nakup in prodaja državnih vrednostnih papirjev. — Izdaja uradnih borznih kurzov.

II. Informacijske zadeve: Izdaja trgovskih in obrtnih informacij ter naslovov dobaviteljev in odjemalcev za vse blagovne stroke.

III. Izterjevanje terjatev: Izterjevanje trgovskih in obrtnih terjatev. — Inkaso menic.

IV. Promet z nepremičninami:

Posredovanje pri nakupu, prodaji in zamenjavi nepremičnin, industrijskih, trgovskih in obrtnih podjetij.

V. Tehnično-komerc. zadeve:

Nakup in prodaja industrijskih, obrtnih in poljedelskih strojev vseh sistemov. — Oprema celih delavnic. — Instalacije. — Načrti in proračuni.

VI. Strokovni nasveti v vseh navedenih zadevah.

Strogo stvarno poslovanje. — Prospekti na razpolago. 129 52—33

SOBA

se odda v najem s hišno opravo, ali brez oprave, prijazni razgled pri Savi, služi tudi lahko za letoviščarje.

P. Babič, pod mestom hiš. št. 8.

V najem se odda hiša

pod in pol orala vrta, zasajenega s sadnim drevjem, blizu cerkve v Šenčurju za dobo 5 let. Cena po dogovoru pri

Matiji Vidmar,

v Šenčurju št. 99.

Pozor! Gostilničarji in konzumenti!

Zajamčeno pristen štajerski :: **JABOLČNI IN IN HRUŠEVI MOŠT** :: iz dobroznanega štajerskega kraja, kreplen in močan, razpošilja proti povzetju od 100 litr. naprej G. MITTERBERGER, poštni predal 11 v Wetzelsdorfu pri Gradcu, žel. postaja Gradec. CENE: Prvovrstni jabolčnik za 100 litrov od 20—22 K, prvovrstni hruševca za 100 litr. 17—20 K. Posoda se vzame v račun, ako se jo pošlje nazaj.

*Dr. Beno Sabothy
Inka Šlamberger*

poročena

na Bledu, dne 4. junija 1914.

Mesto vsakega drugega obvestila.

Kranjska deželna banka v Ljubljani

Deželni dvorec.

Vhod Gosposka ulica.

Sprejema hranilne vloge in jih obrestuje po **4 in pol odstotka**, vloge v tekočem računu od dneva vloge do dneva dviga. Zalaga vadije in kavcije za podjetnike in obrtnike. Daje posojila proti vknjižbi in na amortizacijo. — Priporoča v nakup svoje pupilarno-varne

4 1/2 %

zastavne liste in komunalne zadolžnice, kosi po 100, 200, 1000, 2000 in 10.000 kron. — Za vse posle Kranjske deželne banke in za njene vrednostne papirje jamči dežela Kranjska.